

УДК 75.03

Галина НОВОЖЕНЕЦЬ

кандидат мистецтвознавства, доцент ЛНАМ

У ПОШУКАХ СТИЛЮ: ТВОРЧІСТЬ АРКАДІЇ ОЛЕНСЬКОЇ-ПЕТРИШИН

© Новоженець Г., 2015

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.34010>

Анотація. У статті досліджується творчий шлях української мисткині А. Оленської-Петришин, яка належала до генерації українських митців, що народились в Україні, але творчо формувались уже у США. Ретроспекція її творчого пошуку віддзеркалює балансування між постімпресіонізмом, абстрактним експресіонізмом і декоративним трактуванням форм, збудованим на чіткій ритміці локальних кольорових плям. Вибудовуючи нові художні форми й відшукуючи відповідні їм художні засоби, мисткиня створила неповторну індивідуальну пластичну мову, виразний авторський стиль, що репрезентує українське мистецтво за межами Батьківщини.

Ключові слова: образотворче мистецтво, індивідуальний художній стиль, діаспора.

Мистецька еміграція — одна з найцікавіших проблем художньої культури ХХ століття. Розкрити й проаналізувати її глибше можемо, досліджуючи творчість окремих мистецьких персоналій, що творчо реалізували себе за межами Батьківщини. Звертаємось до творчості української мисткині Аркадії Оленської-Петришин, яка в різні періоди творчого зростання ставила перед собою нові мистецькі проблеми. Актуальність статті — не лише в розширенні географії українського мистецтва, а також у зверненні до проблем художньої форми як такої, що залишається найактуальнішим питанням у мистецтвознавчому дискурсі сьогодні. Працюючи над темою, знайомимось з теоретичними думками самої художниці, опублікованими у 1970-1990-х рр.

Роками шукаючи свій шлях у мистецтві, художник вперто й послідовно вибудовує концепцію власного стилю, виявляючи свою творчу індивідуальність. Від твору до твору, від ви-

ставки до виставки він шліфує своєрідність своєї мистецької мови. Творячи нові художні форми й відшукуючи відповідні їм художні засоби, мистець декларує свій світогляд. Проте не кожному художникові щастить знайти свій власний і неповторний стиль у мистецтві, а для окремих — це десятиліття наполегливих творчих шукань. Як приклад — творчий шлях української художниці із США — Аркадії Оленської-Петришин, що народилась 1935 р. у м. Збараж на Тернопільщині й завершила свій шлях 1996 р. у Нью-Джерсі, США. Батько Аркадії працював адвокатом у Львові. 1941 року сім'я Оленських емігрувала в Ротенбург у Німеччині, а 1949 р. переїхала до Нью-Йорка.

У світ мистецтва Аркадію та її молодшу сестру Христину ввів сценограф і живописець-експресіоніст зі Львова Мирослав Радиш, що відкрив у Нью-Йорку приватні мистецькі студії. А. Оленську-Петришин належить до тієї генерації українських митців, які, хоч і народились в Україні, проте мистецький вишкіл пройшли уже в США: закінчила Гантерський коледж мистецтв у Нью-Йорку, відвідувала Лігу студентів мистецтва в Нью-Йорку, та була зорієнтована на тогочасне американське мистецтво. Її перші кроки в мистецтві засвідчують стилістичну розгубленість, що була цілком виправдана ситуацією українського митця, що формувався в еміграції та і орієнтувався на творчо сформованих українських митців-емігрантів старшої генерації, а також паралельно перебував під впливом мистецьких процесів, що охопили американське мистецтво. Відповідно, творча ретроспекція А. Оленської-Петришин віддзеркалює балансування між постімпресіонізмом, абстрактним експресіонізмом і декоративним трактуванням форм, збудованим на чіткій ритміці локальних кольорових плям.

На виставці Товариства молодих образотворчих митців-українців Аркадія експонує “Натюрморт” (1956), де гра світлотіньових і тепло-холодних ефектів представляє твір виразно постімпресіоністичного характеру. Живописна робота “Будинки” (1958), трактована вже площинно, з претензійним уживанням лінії, що підказує прихильність художниці до творчості М. Левицького, добре знаного в українському мистецькому

середовищі діаспори.

Захоплення модним у США абстрактним експресіонізмом породжує цикл творів А. Оленської-Петришин, зокрема, живописний твір “Перебільшення” (1961), виконаний у фіолетово-охристій гамі. Робота виявляє віртуозне володіння мисткині формою та матеріалом. Такого самого характеру живописний твір “Денниця” (1962) написаний легким, ніби акварельним письмом. На шлях абстрактного експресіонізму А. Оленська-Петришин веде досвід, здобутий у нью-йоркських мистецьких навчальних закладах, та настанови митців-викладачів Р. Мотервелла та В. Безіотса. Безперечно, на неї впливають мистецькі процеси, що нуртують в американському мистецькому житті: прапори експресіонізму в цей час високо несли В. де Кунінг і Д. Поллок. А. Оленська-Петришин у автобіографічному есе коментує: “Уся мистецька Америка ладна була скинути з себе тягар традиційних форм мистецтва, щоб сповідувати нову “віру” — абстрактний експресіонізм. У всіх на вустах було ім’я Джексона Поллока... Абстрактний експресіонізм став «символом віри» [1, с. 322]. Аналогічну ситуацію описував український художник Ю. Соловій: “Після приїзду до Нью-Йорку я помітив, що тут мальовано багато безпредметних образів у дусі так званої Нью-Йоркської школи, де в той час панував так званий абстрактний експресіонізм...” [2, с. 184].

Будучи молодою, вразливою, чутливою до духу часу, А. Оленська-Петришин розбудовує власну модель абстрактного експресіонізму. Її динамічні роботи ніби виткані з легких спіралеподібних ліній, смуг і вузлів, що нагадують частини людського тіла чи рослинного світу. Її метою стає зображення гри світла, плинності й перехідності усього матеріального. 1963 року в галереї Бодлі у Нью-Йорку А. Оленська-Петришин експонує цілий своїх абстрактних експресивних творів. Виникнення цих творів мисткиня пояснює бажанням увійти в американське життя, злитися з американською дійсністю.

У Нью-Йорку Аркадія буре участь у виставках українських митців, підтримує акції, організовані Об’єднанням митців-українців Америки (ОМУА). Разом із сестрою художницею Христиною, Юрієм Соловієм, Борисом Пачовським,

Любославом Гуцалюком організують “Групу дев’яти”, що мала модерністичне спрямування і у своїх світоглядних позиціях була співзвучною з “Нью-Йоркською групою” поетів, а саме — з творчістю Богдана Бойчука, Юрія Тарнавського, Богдана Рубчака, Патриції Калини, Віри Вовк.

1964 року А. Оленська-Петришин здобуває звання магістра мистецтвознавства, а згодом стає одним з редакторів українського часопису “Сучасність” у Нью-Йорку. Статті А. Оленської-Петришин друкуються в часописах “Образотворче мистецтво”, “Світовид”, “Сучасність”, “Культура і життя”. Україномовний американський часопис “Наше життя. Our Life” публікує статті Аркадії, що торкаються різнобічної мистецької проблематики, як-от: “Українські мистецькі колекції у Нью-Йорку і околиці” (1972), “Ретроспективна виставка Соні Делоне” (1981), “Кітч поза межами народного мистецтва” (1994).

Відчитати мистецькі орієнтири художниці допомагає її дослідження “Значення форми” у розділах “Мистецький твір як віддзеркалення усвідомлення дійсності”, “Мистецький твір як незалежна дійсність”, “Рівні сприйняття”, “Еволюція форми” [3]. Увагу звертають цитати з останньої статті: “Найбільш успішні мистецькі твори ті, які чітко зображають дане сприйняття дійсності, тобто особливий порядок, який мистець відчуває у всесвіті, охоплюючи вібрацію свого оточення у власній зоровій мові”, або: “Єдина можливість впоратися з хаосом свого оточення полягає в тому, що вона надає йому ряд своїх власних інтерпретацій, як також творить собі окремі схеми, зрозумілі в межах її власної свідомості”, або: “Пояснення, що вичерпання однієї форми обов’язково спричиняє розвиток другої, нової, не здається достатнім, бо є випадки довгої стилістичної послідовності, як і дуже швидких змін...” [3, с. 28-37]. Ці цитати пропонують ключ до прочитання формальних проблем, які ставить художниця перед собою.

Авторське дослідження А. Оленської-Петришин “У вимірах форми і експресії” вийшло окремим виданням. Мисткиня глибоко аналізує мистецькі процеси, що охопили американське мистецтво, намагається проаналізувати також свій творчий шлях, який вона маніфестує коротко: “Від малого максималізм-

му до великого мінімалізму”. Будучи глибокодумним митцем і мистецтвознавцем, вона осмислює свої здобутки та творчі блукання і шукає оправдання сама перед собою. Формально-пластичну перебудову свого мистецтва А. Оленська-Петришин описує поетапно: малювала свої картини “... переходячи все далі від розпливчатих “каламутних” форм до чітких і все більше виразних. Нарешті я прийшла до повного заперечення дифузного поєднання форм і кольорів, яке так плекала у Гантер коледжі, і впроваджувала у свої олійні твори роздільні форми і кольори... Я також відмовилася від глибокого простору і малювала у площинній манері... Розпливчаті каламутні форми zostались десь там, у моїх молодечих мистецьких шуканнях. Тепер я була вся у конкретиці” [1, с. 332]. На початку 1970-х рр. з’являються “Птахи і дівчата”, “Ніч у лісі”, площинно трактовані, збудовані зі сполучення чітко окреслених кольорових плям. У цій самій стилістиці А. Оленська-Петришин творить поетичні композиції із замріяними персонажами на тлі природи та звиклі американські сценки, як-от “Коктейл-парті” (1971).

Свій наступний творчий етап А. Оленська-Петришин пояснює захопленням орієнтальною філософією та міфологією, а зміну пластичного вислову — відвідинами Пуерто-Ріко, де вона захоплюється тропічним лісом: “Там краєвид не має глибини. Нема лінійної перспективи у ренесансному розумінні» [3, с. 6]. Площинність реального світу знаходить у творчості художниці свій вираз у серії “Кактуси”. Її кактуси — двовимірні, без натяку на лінійну перспективу, забарвлені чистими локальними кольорами: “Сад у Сан-Маріно” (1980), “Група кактусів-1” (1989).

Творчий акт — процес підсвідомий, і не завжди сам мистець у стані збагнути, проаналізувати, витлумачити метаморфози, які переживає у власній творчості. Так, оглядаючи останній період творчості А. Оленської-Петришин, зауважуємо, що цикл кактусів, створених у 1980-х рр. — це не новий етап у творчості А. Оленської-Петришин у пластичному розумінні. Із серією “Кактуси” приходять лише зміна теми, предмета, а пластичні засади залишаються тими самими, що закладені ще

в 1970-х рр. у серії “Дівчата і птахи”.

Про давнє українське малярство А. Оленська-Петришин пише: “В іконі є щось неземне, космічне. В той же час, ікона дуже конкретна, повна деталей, які репрезентовані мінімальним арсеналом виражальних засобів...” [4, с. 3]. Напрошується пряма паралель між пошуками художниці 1970 — 1980-х років і пластичними засадами середньовічного українського мистецтва, зокрема, конкретика форм, вживання чистих локальних кольорових плям, глибокі ділянки чорного кольору [5, с. 121]. Це процес творення, що захоплює художницю на підсвідомому генетичному рівні. Її характерна кольорова гама червоно-зелена та оранжево-голуба. Її стиль цього періоду можна розглядати як національно забарвлений, а зміни в пластичному виставі засвідчують схилення до форм української іконографії.

Таким чином мисткиня, минувши етап декоративного трактування форм та експерименти в стилі абстрактного експресіонізму, вийшла на шлях площинного трактування форм. У 1990-х рр. А. Оленській-Петришин вдалося організувати пересувну виставку Україною. Її мистецькі твори побачили Львів, Київ, Донецьк, Сімферополь, Полтава, Дніпропетровськ, Харків, Одеса... Серія “Кактуси”, виконана в площинній манері, стала мовби візитівкою творчості А. Оленської-Петришин. Відтворюючи “екзотичний світ кактусових лісів”, тематично і предметно такий доступний і близький американському глядачеві, А. Оленська-Петришин одночасно створила самобутню художню форму, свій “особливий порядок”, зафіксувала “вібрацію свого оточення у власній зоровій мові”, створила яскравий та виразний національно забарвлений стиль.

1. *Оленська-Петришин А.* Від малого максималізму до великого мінімалізму / Аркадія Оленська-Петришин // Мистецтво української діаспори. Повернуті імена / [під ред. О. Федорука, Д. Степовика]. — К. : Триумф, 1998. — 382 с. 2. *Соловій Ю.* Про речі більші, ніж зорі / Юрій Соловій. — Нью-Йорк — Мюнхен : Бібліотека Прологу і Сучасності, 1978. — 319 с. 3. *Оленська-Петришин А.* Значення форми / Аркадія Оленська-Петришин // Сучасність. — 1966. — № 1-4. — С. 28. 4. *Аркадія Оленська-Петришин.* Каталог. — Нью-Йорк, 1989. — 7 с. 5.

Новоженець Г. Образотворче мистецтво української діаспори: поліваріантність художнього досвіду / Галина Новоженець / [передмова — Р. Яців]. — Львів : ІН НАНУ, 2015. — 280 с.

Annotation

Galyna Novozhenets. In search of style: creativity of Arcadia Olenska-Petryshyn. This article studies the career of Ukrainian artist Arcadia Olenska-Petryshyn. She belonged to the generation of Ukrainian artists who were born in Ukraine, but in creative meaning were shaped already in the United States. Creative retrospection of A. Olenska-Petryshyn reflects the balance between postimpressionism, abstract expressionism and decorative treatment of shapes, built on a clear rhythm of local color stains. By creating new art forms and finding the corresponding artistic means, the artist has created a unique individual plastic language and expressive author style that represents Ukrainian art outside the country.

Keywords: art, individual art style, diaspora.

Аннотация

Галина Новоженец. В поисках стиля: творчество Аркадии Оленской-Петрышин. В статье исследуется творческий путь украинской художницы А. Оленской-Петрышин. Она принадлежала к той генерации украинских художников, которые родились в Украине, но творчески формировались уже в США. Творческая ретроспекция А. Оленской-Петрышин отражает балансирование между постимпрессионизмом, абстрактным экспрессионизмом и декоративной трактовкой форм, построенными на четкой ритмике локальных цветовых пятен. Творя новые художественные формы и отыскивая соответствующие им методы, художница создала неповторимый индивидуальный пластический язык, выразительный авторский стиль, представляющий украинское искусство за пределами Родины.

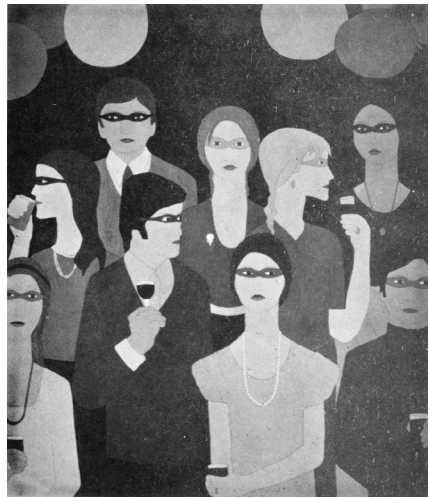
Ключевые слова: изобразительное искусство, индивидуальный художественный стиль, диаспора.

Будинки. 1958 р.

Птахи і дівчата. 1970 р.

Коктейл-парті. 1970 р.

Аркадія Оленська-Петришин